

Hellers 1/400 Slagskepp Gneisenau

Av Ulf Lundberg

Om Förebilden

Gneisenau och hennes mer berömda syster Scharnhorst byggdes som svar på fransmännens slagskepp Dunkerque och Strassbourg. Som alla stora tyska fartyg vid denna tid var hennes huvuduppgift att föra krig mot handelssjöfart.

Hon kölsträcktes i Kiel 6:e Maj 1935 och sjösattes 8:e december 1936. Den 21 Maj 1938 togs hon i tjänst av flottan. Efter diverse utbildningsresor togs hon in på varv i januari 1939 för ombyggnad. Det var då hon fick sin klassiska siluett med den vackra utfallande förstäven och den snedskurna skorstenshuven.

Under krigets inledningsår var hon och hennes syster tyskarnas största krigsfartyg. (Bismark och Tirpitz var ännu inte tagna i tjänst.) De båda systrarna gjorde flera räder mot brittisk handelssjöfart och deltog i Norgekampanjen.

23 november sänkte de den brittiska hjälpkryssaren Rawalpindi söder om Island.
8 april 1940 hade de en kort stridskontakt men den brittiska slagkryssaren Renown varvid Gneisenau träffades tre gånger.

8:e juni sänkte de det brittiska hangarfartyget Glorious och de eskorterande jagarna Acasta och Ardent.

22:a januari till 22:a Mars 1941 gjorde hon och Scharnhorst sin mest berömda handelsråd, "Operation Berlin". 22 fartyg sänktes och flera brittiska slagskepp siktades men tyskarna undvek strid. Operationen avslutades med att de båda fartygen löpte in i Brest där de kom att ligga i nästan ett år, envist flygbombade av britterna.

11:e till 13:e februari gjorde de tillsammans med kryssaren Prinz Eugen den berömda kanalgenombrytningen då de i dagsljus seglade igenom Engelska kanalen. Operationen brukar nämnas som skolexempel på planering och samordning flotta/flyg. De brittiska motåtgärderna brukar nämnas som exempel på motsatsen. Under operationen skadades båda fartygen av minor.

Under dessa aktiva år fick de båda fartygen av britterna smeknamnet "The elusive sisters" eftersom de så många gånger lyckades undgå dem.

27 februari 1942, när Gneisenau låg i docka i Kiel träffades hon under en flygräd av en bomb i förskeppet. Bombträffen antände främre ammunitionsdurken varvid hela förskeppet blev utbränt.

Hon flyttades till Gotenhafen för reparation men arbetena avbröts på Hitlers order.
27:e Mars 1945 sänktes hon som spärrfartyg i hamninloppet.

Data om Gneisenau

Deplacement:	38 441 ton insatsberedd.
Längd överallt:	334,9m.
Bredd:	30m.
Toppfart:	30,7knop.
Bestyckning:	9st 28cm kanoner , 12st 15cm kanoner, 14st 10,5cm luftvärnskanoner. 16st 37mm luftvärnskanoner, 12st 20mm luftvärnskanoner.
Sidopansar:	Max 350mm.

Om modellbygget

Byggsatsen är en gammal 70-talsmodell från Heller men allt vad det innebär. Jag kompletterade med en hel del självbygge samt en fotoetsats från Tom's Modelworks.

Om man bygger modellen rätt ur lådan blir resultatet en kompromiss av hur fartyget såg ut vid olika tidpunkter. Eftersom

jag ville bygga henne som hon såg ut under "Operation Berlin" 1941 blev jag tvungen att självbygga katapultfundamentet och "storkboet" med sin 20mm flakvierling akter om skorstenen.

När jag bygger modell strävar jag att uppnå en balanserad detaljeringsnivå. Då räcker det ofta inte att "bara" bygga modellen och sedan limma dit en massa fotoets. Gör man det kan det hända att en intrikat fackverkskran av fotoets står intill en oformlig plastklump som ska föreställa en luftvärnskanon. I det läget måste man bygga en bättre luftvärnskanon för att det hela ska ge ett balanserat intryck. Antagligen kan den skicklige nätsurfaren hitta någon resin- eller vitmetallersättning för kanonen men jag är ingen skicklig nätsurfare. Å andra sidan gillar att bygga själv.

Här följer en beskrivning av ett av de självbyggen jag gjorde.

20mm Flakvierling i "storkbo"

Akter om skorstenen stod en fyrpipig 20mm luftvärns pjäs (flakvierling) på en upphöjd plattform. Att bygga plattformen och framförallt fackverkskonstruktionen den stod på var en ny utmaning för mig. Svårigheten var att få konstruktionen symmetrisk. För att klara detta krävdes en jigg som stöttade hela konstruktionen medan jag byggde.

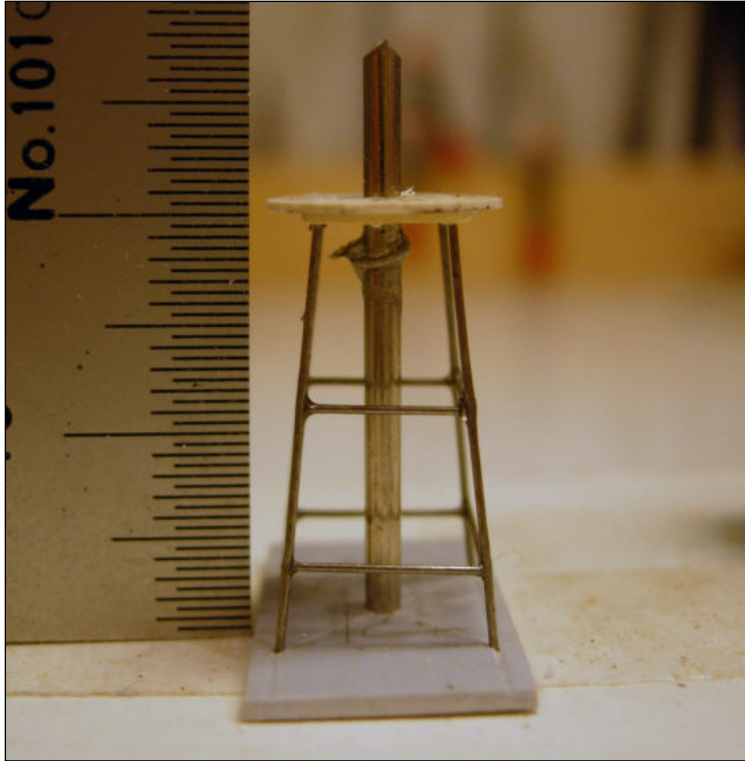
Jiggen bestod av en bit spånplatta som jag borrar ett lodrätt hål i. Till detta behövs en pelarborrmaskin. Det är nästan omöjligt att borra helt lodräta hål på frihand. I hålet ställde jag en bit grov pianotråd. Jag kallar den centrumpelare. Som stöd för fackverkets fyra ben tog jag en plastbit och borrhade fyra hål i varsitt hörn på en noga inmätt kvadrat. I mitten på kvadraten borrhade jag hål för centrumpelaren. Jag trädde på plastbiten på centrumpelaren och fick på så vis fästpunkter för de fyra benen.

Sen tillverkade jag den runda plattformen som kanonen står på. Jag gjorde den av två lager 0,5mm plastark. I det undre lagret borrhade jag hål för fackverksbenen. Kring det övre cirkelrunda lagret limmade jag två 0,25mm plastremor som bröstvärn. Mitt i plattformen borrhade jag hål för centrumpelaren.

Nu trädde jag plattformen på centrumpelaren, ställde de fyra fackverksbenen (av 0,4mm pianotråd) i sina förborrade fästpunkter och passade in benens övre ändar i hålen på

undersidan av plattformen. Jag riktade alltihop så gott jag kunde och superlimmade sedan fast benens överändar i plattformen.

Dags för de horisontella tvärstagen: (Även de av 0,4mm pianotråd.) För att få tvärstagen att ligga vågrätt tillverkade jag ett mellanlägg av plast som de låg på medan de limmades fast. För att få rätt längd på tvärstagen klippte jag dem något för långa och slipade dem sedan till rätt längd genom att hålla dem med en tång och dra dem mot ett bryne.

Sedan lade jag tvärstagen på plats och superlimmade dem en i taget.

Med stående ben och horisontella tvärstag på plats återstod sedan att limma dit krysstagen som jag dumt nog gjorde av varmdragen gjutstäm. Fiskelina hade naturligtvis varit starkare och bättre.

Alltihop fick stå något dygn medan limmet sluthärdade och under tiden kunde jag fundera på om konstruktionen skulle hålla när jag lossade den från jiggen. Dagen efter kom sanningens ögonblick. Försiktigt lossade jag hela konstruktionen från jiggen...

Den höll!

Glad och stolt tog jag nu plastbiten med de fyra hålen där fackverksbenens fötter stått och lade på däckets där fackverkskonstruktionen skulle stå. Jag borrade genom plastbitens hål ner i däckets och fick på så vis fyra hål på rätt inbördes avstånd för benens fötter.

Nu undrar läsaren naturligtvis; blev konstruktionen symmetrisk?

Svar: Ja tillräckligt.

Nu undrar artikelförfattaren; är ovanstående beskrivning begriplig?

Svar: Tja, med en högre teknisk utbildning och en titt på bilderna av konstruktionen så kanske....

Kanonen då? Fotplatta stansades med hålpipa Diverse plastbitar limmades ihop till en lavett och piporna gjorde jag av 0,2mm gitarrsträng. (Gå in i en musikaffär och fråga efter tunnaste e-strängen.). Kanonen var lätt att bygga jämfört med fackverkskonstruktionen.

Jag byggde en hel del annat själv också, bl.a. åtta st. 37mm dubbelpjäser och hela riggen. Att skriva om det är mer än jag orkar just nu och mer än de flesta orkar läsa antar jag. Har du, käre läsare orkat ända hit? Då går vi över till målningsfasen.

Målning

Skrov, överbyggnad och alla delbyggen tvättades med T-sprit och grundades sedan med Gunze Mr Primer.

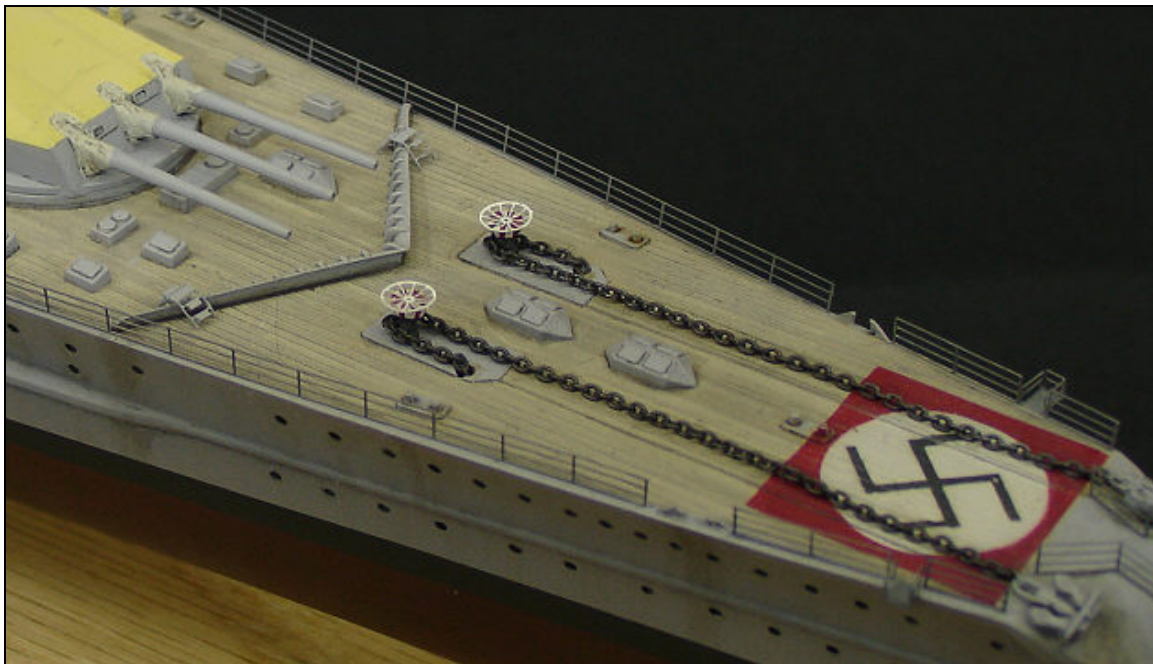
Därefter använde jag Vallejos vattenlösliga färger. All målning gjordes med färgspruta utom där annat anges.

Däck

Efter en hel del experimenterande med färger, maskering och förskuggning (preshading) kom jag fram till att använda min vanliga teknik att måla en grundfärg, maskera enskilda däcksplankor, spruta en något ljusare nyans, maskera ytterligare däcksplankor, spruta ytterligare en ljusare nyans osv.

Jag blandade ljusgrått, brunt och blekgult till fyra gradvis ljusare nyanser, sprutade den mörkaste över hela däckets yta och lät torka över natten. Sedan maskerade jag ungefär en fjärdedel av däckets yta med remsor 1x16mm maskeringstejp och var noga med att lägga dem i ett riktigt mönster. Sedan målade jag nästa ljusare nyans, lät torka över natten och maskerade ytterligare ca en fjärdedel av däcksplankorna. Torkning över natten igen och sedan ytterligare en maskeringsomgång och ännu en ljusare nyans. Varje maskeringsomgång tog ca en timme.

Sedan var det dags för avmaskering vilket ofelbart ledde till att lite färg släppte och att jag också repade däckets yta på några ställen när jag lossade tejprensorna med knivsudden. Jag bättrade med pensel.

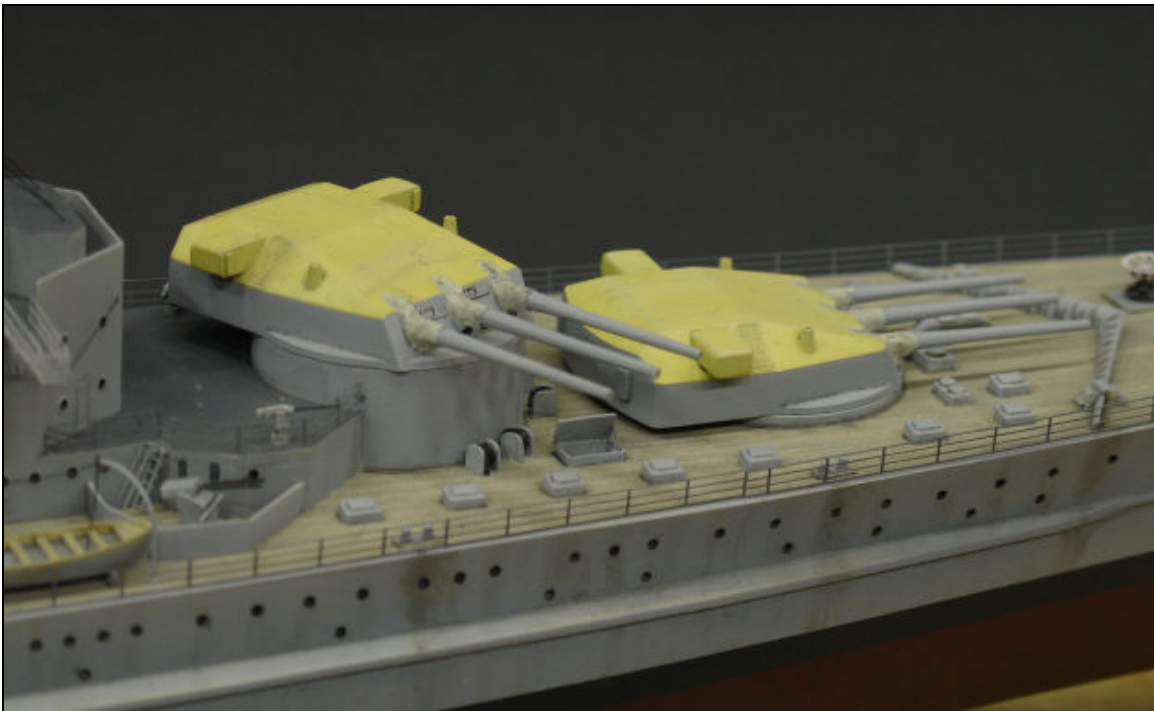

Nu var det dags att torrpensla fram nåtlinjerna med mörkgrått. Trots att jag var försiktig blev det kladdigt och fult. Jag försökte fixa det genom att spruta tunt med en ännu ljusare nyans däcksfärg över hela däckets men däckets såg lika eländigt kladdigt ut ändå. Jag lessnade på alltihopa och surade några dagar medan jag gradvis accepterade tanken på att jag skulle bli tvungen att göra om alltihopa.

Efter att ha samlat mod i någon vecka gjorde jag om hela proceduren.. Det var pirrigt och nervöst men jag höll nerverna i styr och lyckades denna gång få ett resultat jag var nöjd med.

Med denna framgång i ryggen satte jag igång att tillverka maskeringsmatriser till hakkorsen på för- och akterdäck. Till detta använde jag de genomskinliga locken från kesoburkar. Det gick relativt problemfritt och när jag målat dit hakkorsen drog jag på ett lager mattlack över hela däckets och kände mig rätt nöjd med mig själv.

Därefter fortsatte målningsjobbet med maskering av trädäckets och målning av fartygssidorna och överbyggnad med ljusgrått. Innan jag målade ljusgrått lade jag en förskuggning med mörkgrått längs avmagnetiseringskabeln, längs slingerkölarna och i ett flammigt mönster över bordläggningen. Sedan maskerade jag skrovsidorna och målade bottenfärgen i flera lager av olika rödbruna nyanser.

Vid det här laget har jag insett att målningsjobbet kommer att ta tid, mycket tid. Allteftersom jag målade upptäckte jag skavanker i slipningen och andra brister och blev tvungen att bättra. Dessutom lossnade ofta färgen när jag lossade maskeringstejpen och jag blev återigen tvungen att bättra.

Detta var den tunga perioden i detta bygge. Det kändes som jag aldrig skulle bli klar. (Min erfarenhet är att varje modell har en tung period. Inledningens entusiasm har falnat och man ser ännu inte slutet av bygget. Det gäller att kämpa sig igenom denna fas för sedan väntar det extatiska färdigställandet när man tydligt ser att det kommer att bli en snygg modell.)

Övre däck målade jag sedan i basaltgrått.

Till kanontornens tak blandade jag till en gul som verkade lagom blekt. När jag målat den blandade jag till en blekare gul som jag sprutade i ett flammigt mönster ovanpå.

Bottenfärgen målade jag i flammigt i flera rödbruna nyanser, blandningar av hull red, flat earth och bright red. Jag provade att spruta smutsgrönt på långt avstånd för att få en effekt av fläckig algväxt men resultatet blev att hela botten såg brun ut så jag målade över med mera rött och försökte åstadkomma algbeväxningen med brun wash stöpplad över botten.

Vattenlinjen målade jag black grey. Mantåg målades i neutral grey, dvs. något mörkare än andra vertikala ytor, för att de inte skulle bli för framträdande.

Skuggning och smutsränder på fartygssidan gjorde jag med "wash" av oljefärg och lacknafta i omgångar.

Sot på skorstenshuven sprutmålades.

Dagrar torrpenslades med ljusgrå.

Ankarspelen handmålades i rödvitt mönster.

Torsdagen den 17 februari 2005, strax efter kl. 23 blev hon, efter en lång slutspurt, färdig att åka och tävla i Oslo. Sjöflygplanet fick läggas till efter hemkomsten.

Sjöflygplanet Arado Ar196

Byggsatsens flygplan var OK så när som på flottörernas stöttor och propellern.

Jag ersatte stöttorna med fotoets. De var svåra att få på plats men efter att jag gick över till att limma med vitlim i stället för superlim gick det bra. Jag målade undersidan ljusblå och ovansidan i splinterkamouflage. Sedan försökte jag åstadkomma nationskorsen genom att skära ut matriser och sprutmåla. Det misslyckades. Jag lade ut en fråga på IPMS forum om hur jag skulle göra och Björn Bäcklund svarade och undrade vad det var för mått på dem. Sen tillverkade han dekalerna åt mig i sin skrivare.

Jag fick dekalerna på plats efter en del pyssel och nu började det roliga. Jag skevade fotoetspropellerns blad och monterade. Därefter gjorde jag en propellerkon av plasticstrip. Jag penselmålade den och uppmuntrad av framgångarna tillverkade jag en kulspruta av 0,2mm tråd och även en antennmast av samma dimension. Sen spände jag en antenntråd av sprue mellan antennmasten och stjärtfenan. Hela tiden tänkte jag på vad

klubbens flygplansbyggare skulle säga när de fick se detta. Slutligen limmade jag fast flygplanet på dess vagga och vaggan på fartygets katapult.

Den 30 Mars ca 2130 var det klart, lagom till OPEN. Möjligtvis lägger jag till ytterligare några detaljer på fartyget senare men just nu får det räcka. Hon är färdigställd!

/Ulf Lundberg

